

RAZVOJ OBRAVNAVE BOLNIC Z RAKOM DOJK V UKC MARIBOR

Darja Arko, Univerzitetni klinični center Maribor, Klinika za ginekologijo in perinatologijo

Povzetek

Kot najpogostejši rak žensk predstavlja rak dojk pomemben del onkološke dejavnosti v Univerzitetnem kliničnem centru Maribor (UKC Maribor.) Področje zdravljenja te bolezni, ki je sprva sodilo pod okrilje torakalnih kirurgov, smo sredi 90. let prejšnjega stoletja postopno prevzeli ginekologi in skoraj dve desetletji razvijali dejavnost na področju diagnostike, kirurškega in sistemskega zdravljenja. S hitrim razvojem sistemskih zdravil in z uvedbo specializacije s področja internistične onkologije v Sloveniji se je dejavnost onkologije razvila v smeri samostojnega Oddelka za onkologijo, ki je leta 2016 prevzel najprej celotno sistemsko zdravljenje in kmalu zatem postopno tudi radioterapevtsko zdravljenje bolnic z rakom dojk.

Način obravnave žensk z rakom dojk v UKC Maribor se je bistveno spremenil z uvedbo programa DORA. Slikanje žensk v okviru tega programa se je v UKC Maribor začelo leta 2013, od konca leta 2018 pa je UKC Maribor tudi diagnostični center DORA, s čimer je diagnostika v veliki meri prešla v roke radiologov.

Danes poteka celostna obravnava bolnic z rakom dojk v UKC Maribor multidisciplinarno, v skladu s strokovnimi standardi in smernicami, od diagnostike in vseh oblik zdravljenja do rehabilitacije, sledenja in paliativne oskrbe na Oddelku za ginekološko onkologijo in onkologijo dojk in na Oddelku za onkologijo. Zdravljenje moških z rakom dojk ostaja na Oddelku za torakalno kirurgijo.

Uvod

Načini diagnostike in zdravljenja raka dojk so se v zadnjih desetletjih bistveno spremenili. Po svetu obstajajo različni koncepti obravnave žensk z rakom dojk, tudi osnovna specialnost zdravnikov, ki se s tem področjem ukvarjajo, se med državami razlikuje, zagotovo pa je bistvenega pomena, da so vsi, ki so vpleteni v proces celostne oskrbe bolnic z rakom dojk, posebej usmerjeni v to področje in dodatno izobraženi ter da je obravnava multidisciplinarna. V skladu s takšnim konceptom in v skladu z razvojem nacionalnega presejalnega programa DORA se je v zadnjih desetletjih razvijala tudi obravnava bolnic z rakom dojk v UKC Maribor.

Diagnostika

Že zgodaj, leta 1972, sta v takratni Splošni bolnišnici Maribor predstojnika ginekologije in kirurgije prepoznala pomen zgodnjega odkrivanja raka dojk. V sodelovanju obeh oddelkov je bolnišnica nabavila aparat za termovizijo, kar je bila osnova za začetek delovanja Centra za diagnostiko bolezni dojk. Kmalu je termovizijo nadomestila bolj zanesljiva mamografija. Od vsega začetka so v tej ambulanti, v kateri smo delali torakalni kirurg in ginekologi, izvajali tudi tankoigelne punkcije in citološko diagnostiko. Med prvimi v državi smo ginekologi leta 1981 uvedli ultrazvočne (UZ) preglede dojk in prve UZ-vodene punkcije. Predoperativna diagnostika se je leta 1997 bistveno izboljšala z uvedbo debeloigelnih biopsij, ki so v veliki meri nadomestile citološko diagnostiko.

V ambulanti so se sprva opravljali predvsem pregledi asimptomatskih žensk, ki so se postopno prenesli v nacionalni presejalni program DORA in s tem v domeno radiologov. Po uvedbi DORE na področje celotne države v Centru za bolezni dojk na Kliniki za ginekologijo in perinatologijo ostajajo diagnostična obravnava simptomatskih žensk, dodatna obravnava žensk, ki jih napotijo iz ambulant za dojke na primarnem nivoju oz. iz drugih regijskih ustanov, in sledenje bolnic po zdravljenju raka dojk.

Kirurško zdravljenje

Do leta 1994 je kirurško zdravljenje bolnic z rakom dojk v UKC Maribor potekalo samo na Oddelku za torakalno kirurgijo. Prve izkušnje ginekologov z operacijami dojk predstavljajo kirurške odstranitve benignih tumorjev in biopsije tumorjev nejasne narave v okviru diagnostike, ki so jih izvajali od poznih 70. let 20. stoletja dalje. Leta 1994 smo ginekologi, v sodelovanju s torakalnim kirurgom, pričeli s prvimi operacijami bolnic z rakom dojk in v naslednjih desetih letih praktično v celoti prevzeli kirurško zdravljenje raka dojk.

Tehniko odstranjevanja varovalne bezgavke smo vpeljali ob sodelovanju in s pomočjo kirurgov Onkološkega inštituta (OI) Ljubljana leta 2004.

Prvo rekonstrukcijo dojke so naredili kolegi na Oddelku za plastično kirurgijo leta 1999 v sodelovanju z ginekologi in takšen način dela, ki je postal nepogrešljiv del kirurškega zdravljenja raka dojk, se je ohranil do danes.

Zadnja leta praktično vse bolnice z novo odkritim rakom dojk operiramo na Oddelku za ginekološko onkologijo in onkologijo dojk, operacije moških z rakom dojk pa so ostale na Oddelku za torakalno kirurgijo.

Sistemsko zdravljenje

Tako kot kirurško je tudi sistemsko zdravljenje raka dojk do leta 1994 potekalo samo na torakalni kirurgiji, kasneje pa je vedno bolj prehajalo v roke ginekologov, ki so sicer že imeli dolgoletne izkušnje s citostatskim zdravljenjem, saj segajo prve aplikacije citostatikov pri raku jajčnikov v leto 1963. O vrstah in načinih sistema zdravljenja smo se dogovarjali na multidisciplinarnih konzilijih ob sodelovanju internistke z OI Ljubljana.

Sistemska zdravila smo predpisovali zdravniki ginekologi, vendar smo, kmalu po uvedbi nove specializacije s področja internistične onkologije, prvo specializantko s tega področja na ginekologiji zaposlili že leta 2002. Od začetka leta 2016 se vse sistemsko onkološko zdravljenje, tudi zdravljenje bolnic z rakom dojk, v UKC Maribor izvaja na Oddelku za onkologijo pod okriljem internističnih onkologov.

Radioterapija

Bolnicam z rakom dojk smo obsevanje zagotavljali na OI Ljubljana z zglednim sodelovanjem s tamkajšnjimi radioterapevti. Ob koncu leta 2016 so obsevanje dojk, sprva ob pomoči in s sodelovanjem kolegov z OI Ljubljana, postopno začeli izvajati na Oddelku za onkologijo v UKC Maribor, kjer sedaj samostojno obsevajo veliko večino bolnic z rakom dojk.

Multidisciplinarni konziliji

Že od vsega začetka obravnave bolnic z rakom dojk na ginekologiji smo se o vrsti in načinu dopolnilnega zdravljenja dogovarjali na multidisciplinarnih konzilijih, na katerih so sprva sodelovali internisti in radioterapevti OI Ljubljana. Sedanji mamarni konzilij v UKC Maribor sestavljajo radiolog, ginekolog onkolog, internist onkolog, radioterapevt in genetik, patolog je na voljo po potrebi. Konzilij obravnava vse bolnice po primarnem zdravljenju, od leta 2010 pa tudi vse bolnice pred začetkom zdravljenja raka dojk.

Podporno zdravljenje in rehabilitacija

Tako kot se je zdravljenje bolnic z rakom dojk začelo na Oddelku za ginekološko onkologijo in onkologijo dojk, smo se ginekologi zavedali pomena celostne obravnave bolnic, zato smo v rehabilitacijo vključili fizioterapevtko in na kliniki zaposlili klinično psihologinjo.

Paliativno oskrbo zagotavljamo v okviru paliativne ambulante in protibolečinske ambulante za onkološke bolnike na Oddelku za onkologijo ter s paliativnim timom, ki opravlja tudi terensko delo.

Raziskovalno delo

Od obdobja, ko se je zdravljenje raka dojk v celoti izvajalo na Oddelku za ginekološko onkologijo in onkologijo dojk, pa do danes je UKC Maribor vključen v številne, pomembne mednarodne kliničnih raziskave in projekte na področju zdravljenja raka dojk. Med najbolj odmevnimi so bile prospektivne mednarodne multicentrične klinične raziskave BCIRG 005, BCIRG 006 in Mindact, ki so bile temelj za spremembo rutinskega sistemskega dopolnilnega zdravljenja raka dojk v svetu. Raziskave na področju sistemskega zdravljenja 2. in 3. faze se nadaljujejo na Oddelku za onkologijo, raziskovalna dejavnost pa se je razširila tudi na področje radioterapije, kjer je UKC Maribor vključen v različne, tudi evropske projekte.

Zaključek

V UKC Maribor zdravimo slabo tretjino vseh bolnic z rakom dojk v Sloveniji. Od začetkov kirurškega in sistemskega zdravljenja na Oddelku za torakalno kirurgijo, preko razvoja teh dejavnosti na Oddelku za ginekološko onkologijo in onkologijo dojk, sedaj v UKC Maribor s svojimi strokovnjaki zagotavljamo celostno obravnavo bolnic z rakom dojk, od diagnostike, lokalnega in sistemskega zdravljenja do rehabilitacije in paliativne oskrbe. Ob tem poteka tudi aktivno raziskovalno delo in vključevanje v mednarodne raziskave in projekte.

Viri:

1. Gorišek B. 30 let Centra za diagnostiko bolezni dojk v Mariboru. V: Takač I, Arko D (ur). 30 let Centra za bolezni dojk v Mariboru, zbornik predavanj. Splošna bolnišnica Maribor, Služba za ginekologijo in perinatologijo, Oddelek za ginekološko onkologijo in onkologijo dojk, Center za bolezni dojk 2003: 9–13.
2. Strokovna letna poročila UKC Maribor za leta 1994–2010.